

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NÔNG VĂN LINH

**ĐÁNH GIÁ ĐẶC ĐIỂM MÔI TRƯỜNG ĐẤT VÀ
ĐỀ XUẤT BIỆN PHÁP PHỤC HỒI SINH HỌC Ở KHU VỰC
KHAI THÁC KHOÁNG SẢN TỈNH THÁI NGUYÊN**

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

THÁI NGUYÊN – 2015

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NÔNG VĂN LINH

**ĐÁNH GIÁ ĐẶC ĐIỂM MÔI TRƯỜNG ĐẤT VÀ
ĐỀ XUẤT BIỆN PHÁP PHỤC HỒI SINH HỌC Ở KHU VỰC
Khai Thác Khoáng Sản Tỉnh Thái Nguyên**

Chuyên ngành: SINH THÁI HỌC

Mã số: 60 42 01 20

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. LƯƠNG THỊ THÚY VÂN

THÁI NGUYÊN – 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng cá nhân tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác. Nếu sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2015

Tác giả luận văn

Nông Văn Linh

**XÁC NHẬN CỦA
BAN CHỦ NHIỆM KHOA SINH -
KTNN**

NGƯỜI HƯỚNG DẪN

TS. LƯƠNG THỊ THÚY VÂN

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình học tập và thực hiện đề tài luận văn thạc sĩ chuyên ngành Sinh thái học, khoa Sinh – KTNN Trường Đại học sư phạm – Đại học Thái Nguyên, tôi đã nhận được sự ủng hộ giúp đỡ của các thầy cô giáo, các đồng nghiệp, bạn bè và gia đình.

Trước tiên tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc nhất đến TS. Lương Thị Thúy Vân – cô là người đã tận tình hướng dẫn, truyền đạt kiến thức và kinh nghiệm quý báu để tôi có thể hoàn thành được luận văn này.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến các thầy cô giáo khoa Sinh – KTNN trường Đại học sư phạm, phòng sau đại học – Trường Đại học sư phạm Thái Nguyên đã nhiệt tình giảng dạy và giúp đỡ tôi mọi điều kiện trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu tại trường.

Tôi cũng xin chân trọng cảm ơn ban quản lý phòng thí nghiệm của khoa Tài nguyên môi trường, trường Đại học Nông Lâm Thái Nguyên đã tạo điều kiện cho tôi thực hiện các thí nghiệm để tôi có thể hoàn thành trong quá trình nghiên cứu thực hiện đề tài.

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới toàn thể gia đình bạn bè và đồng nghiệp đã luôn cổ vũ, động viên tôi trong suốt thời gian qua.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2015

Tác giả luận văn

Nông Văn Linh

MỤC LỤC

	Trang
Trang bìa phụ	i
Lời cam đoan.....	ii
Lời cảm ơn	iii
Mục lục.....	iv
Danh mục các bảng	v
Danh mục các hình.....	vi
MỞ ĐẦU.....	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Mục tiêu nghiên cứu.....	2
Chương 1 TỔNG QUAN TÀI LIỆU	4
1.1. Thực trạng ô nhiễm môi trường đất do hoạt động khai thác khoáng sản trên thế giới	4
1.2. Thực trạng ô nhiễm môi trường đất do hoạt động khai thác khoáng sản ở Việt Nam	7
1.3. Cải tạo và phục hồi môi trường đất ô nhiễm do khai thác khoáng sản bằng thực vật.....	10
1.3.1. Khái niệm chung	10
1.3.2. Các biện pháp sử dụng thực vật xử lý kim loại nặng trong đất	12
1.3.3. Tiêu chuẩn loài thực vật sử dụng để xử lý kim loại nặng trong đất	15
1.3.4. Phương pháp xử lý thực vật sau khi tích lũy chất ô nhiễm.....	15
1.3.5. Thành tựu nghiên cứu về thực vật xử lý chất ô nhiễm	16
1.3.6. Sử dụng thực vật để phục hồi và xử lý đất ô nhiễm ở những khu vực khai thác mỏ	18
1.3.7. Ưu điểm và hạn chế của công nghệ thực vật xử lý KLN trong đất	22
Chương 2 ĐỐI TƯỢNG, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	24

2.1. Đối tượng, địa điểm nghiên cứu.....	24
2.1.1. Đối tượng nghiên cứu.....	24
2.1.2. Địa điểm, thời gian nghiên cứu.....	24
2.2. Nội dung nghiên cứu.....	24
2.3. Phương pháp nghiên cứu.....	24
2.3.1. Phương pháp lấy mẫu đất.....	24
2.3.2. Phương pháp phân tích đất trong phòng thí nghiệm.....	26
2.3.3. Xác định hệ số rủi ro (HSRR) và đường truyền ô nhiễm.....	30
2.3.4. Phương pháp bố trí thí nghiệm trong chậu.....	30
2.3.5. Phương pháp phân loại thực vật có khả năng hấp thụ kim loại nặng ...	31
2.3.6. Phương pháp đánh giá khả năng chống chịu của cây.....	31
Chương 3 KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN.....	32
3.1. Điều kiện tự nhiên khu vực nghiên cứu.....	32
3.1.1. Vị trí địa lý.....	32
3.1.2. Địa hình.....	32
3.1.3. Khí hậu, thủy văn.....	32
3.1.4. Tài nguyên đất.....	33
3.2. Điều kiện kinh tế - xã hội khu vực nghiên cứu.....	33
4.1. Hiện trạng môi trường đất ô nhiễm do quá trình khai thác thiếc tại xã Hà Thượng, huyện Đại Từ, Thái Nguyên.....	37
4.4. Đặc điểm môi trường đất ô nhiễm tại khu vực khai thác thiếc xã Hà Thượng, huyện Đại Từ, Thái Nguyên.....	40
4.4.1. Tính chất lý học.....	41
4.4.2. Tính chất hóa học.....	43
4.4.3. Đặc điểm sinh học.....	45
4.4.4. Hàm lượng As và hệ số rủi ro của đất ô nhiễm.....	47
4.4.5. Khả năng phát tán và dự báo sự phát triển ô nhiễm đất tại khu vực khai thác thiếc xã Hà Thượng, huyện Đại Từ, Thái Nguyên.....	49

5.5. Nghiên cứu những loài cây trồng làm cảnh có khả năng tích tụ và chống chịu đất ô nhiễm do kim loại nặng.....	50
5.5.1. Đặc điểm chung của ba loài hoa Cúc.....	51
5.5.2. Nghiên cứu khả năng chống chịu của ba giống hoa cúc khi trồng trên đất ô nhiễm.....	53
5.6. Đề xuất biện pháp phục hồi sinh học cải tạo đất bị thoái hóa và ô nhiễm do khai thác khoáng sản	56
KẾT LUẬN VÀ ĐỀ NGHỊ.....	58
1. Kết luận	58
2. Đề nghị	58
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	59
PHỤ LỤC.....	

DANH MỤC CÁC BẢNG

Trang

Bảng 1.1. Hàm lượng kim loại nặng trong một số loại đất ở khu mỏ hoang Songcheon	5
Bảng 1.2. Hàm lượng kim loại nặng trong chất thải của một số mỏ vàng điển hình ở Úc	6
Bảng 1.3. Tỷ lệ mẫu có hàm lượng As vượt QCVN 03:2008 ở một số mỏ nghiên cứu	8
Bảng 1.4. Danh sách các mỏ và diện tích hoàn thổ sau khai thác khoáng sản tại Thái Nguyên.....	21
Bảng 4.1. Vị trí và đặc điểm của các điểm lấy mẫu khu vực khai thác thiếc xã Hà Thượng, huyện Đại Từ, Thái Nguyên	38
Bảng 4.2. Độ ẩm tương đối và độ ẩm tuyệt đối của đất ô nhiễm.....	42
Bảng 4.3. Tỷ trọng và thành phần cơ giới đất ô nhiễm.....	43
Bảng 4.4. Thành phần hóa học đất ô nhiễm.....	44
Bảng 4.5. Các loài thực vật có khả năng hấp thụ kim loại nặng bắt gặp ở khu vực đất ô nhiễm do khai thác thiếc tại xã Hà Thượng, huyện Đại Từ, tỉnh Thái Nguyên	46
Bảng 4.6. Hàm lượng As tổng số và hệ số rủi ro của đất ô nhiễm	48
Bảng 4.7. Tỷ lệ sống sót (%) của các giống cúc trồng trên đất ô nhiễm	54
Bảng 4.8. Sinh khối (gam/chậu) của các giống cúc trồng trên đất ô nhiễm ...	55

DANH MỤC CÁC HÌNH

	Trang
Hình 2.1. Thu đất mẫu	25
Hình 2.2. Chọn mẫu trung bình	25
Hình 4.1. Sơ đồ công nghệ tuyển thiếc tại xã Hà Thượng, huyện Đại Từ	37
Hình 4.2. Khu vực lấy mẫu số 1	39
Hình 4.3. Khu vực lấy mẫu số 2.....	39
Hình 4.4. Khu vực lấy mẫu số 3	39
Hình 4.5. Khu vực lấy mẫu số 4	39
Hình 4.6. Khu vực lấy mẫu số 5	39
Hình 4.7. Ráng sọ gà dãi	47
Hình 4.8. Dáng chò chanh	47
Hình 4.9. Cỏ Vetiver.....	47
Hình 5.0. Cỏ tháp bút trườn	47
Hình 5.1: Sơ đồ nguồn phát sinh ô nhiễm và đường truyền rủi ro	49
Hình 5.2. Khả năng sinh trưởng, phát triển của các giống hoa cúc sau 3 tuần thí nghiệm	56
Hình 5.3. Khả năng sinh trưởng, phát triển của các giống hoa cúc sau 6 tuần trồng thí nghiệm	56

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việt Nam là một nước đang phát triển và vẫn đang trên con đường công nghiệp hóa hiện đại hóa đất nước. Trong những năm gần đây, nhờ thực hiện tốt các chủ trương đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước, nền kinh tế nước ta không ngừng phát triển, dẫn đến các nhu cầu về sử dụng tài nguyên thiên nhiên cũng ngày một tăng cao. Do đó, hoạt động khai thác khoáng sản cũng diễn ra ngày một nhiều hơn và quy mô hơn. Hoạt động khai thác khoáng sản đã và đang trực tiếp, gián tiếp tạo công ăn việc làm, mang lại thu nhập ổn định, phục vụ đời sống sinh hoạt của nhân dân địa phương đồng thời đóng góp một lượng lớn cho ngân sách quốc gia. Bên cạnh những mặt tích cực đạt được, trong quá trình khai thác khoáng sản phục vụ cho lợi ích của mình con người đã làm thay đổi môi trường xung quanh. Các hoạt động khai thác than, quặng, phi quặng và vật liệu xây dựng, như: tiến hành xây dựng mỏ, khai thác thu hồi khoáng sản, đổ thải, thoát nước mỏ... đã làm phá vỡ cân bằng điều kiện sinh thái được hình thành từ hàng chục triệu năm, gây ô nhiễm nặng nề đối với môi trường đất, hoạt động khai thác khoáng sản cũng là nguyên nhân chính làm cho các vấn đề môi trường nói chung và môi trường đất nói riêng ngày càng trở nên bức xúc ở nhiều địa phương trong nước.

Trong những năm gần đây, người ta quan tâm rất nhiều về công nghệ sử dụng thực vật để xử lý ô nhiễm môi trường đất, nước và không khí. Nhiều nhà khoa học đặc biệt là ở Mỹ và châu Âu đã có rất nhiều đề tài nghiên cứu cơ bản và ứng dụng công nghệ này như một công nghệ mang tính chất thương mại. Công nghệ thực vật không thể xem như một công nghệ xử lý tức thời và phổ biến ở mọi nơi mà nó chỉ có thể sử dụng ở những môi trường đất và nước ô nhiễm nhẹ, nơi mà thực vật có thể tồn tại được. Tuy nhiên, đây lại là giải pháp xử lý đất một cách thân thiện với môi trường và bền vững.